

# БІЛІМ-БҰЛАҚ, ҒЫЛЫМ-ШАМШЫРАҚ

маңызды мәсе-  
ру құқығы бол-  
өлкесінің таулы  
дырылсын» деп  
ілген бұл мәсе-  
жәй ғана қаты-  
рдің берілуі ту-  
барлығы армян  
ларға арналған  
деңе. Ал, Таулы  
шысының Әзір-  
уы туралы бір-  
үйек оқиға деп  
е халықаралық

лында. Сені туып-өскен мекенің Тау-  
лы Қарабақта тірлік кешу құқығыннан  
ешкім айыра алмайды, сол секілді Хан-  
кенди, Шуша, Ходжалы, Аскеран, Ход-  
жавент, Агдере, Галрут, Лачын, Кельбад-  
жар, Агдам, Джебраил, Физули, Губад-  
лы және Зенгиладда кіндік қаны тамған  
жүз мыңдаған әзірбайжандардың да ту-  
ған жерінде өмір сүруге құқығы бар.  
Мүмкін саған бұл өлке қашанда  
адамсыз, бос, дамымаған түрде көрі-  
нетін шығар. Бірақ сенің оған кінәң жоқ,  
өйткені сен Әзірбайжаннан бөлініп, со-  
ғыстың кесірінен қанға бөккен, қираған  
Таулы Қарабақты көріп отырсың. Бірақ  
бұл жер – әзірбайжандар қуылмай тұр-  
ғанда бүкіл Оңтүстік Кавказдағы өмір  
сүру деңгейі өте жоғары болған жер еді.  
Қазір Таулы Қарабақтағы өмір сүру дең-  
гейі адамдар жаппай көшіп кетіп жатқан  
Армениядан да төмен. Кезінде Анастас  
Микоянның айтқаны нағыз пайғамбар-  
лық болды, ол: «Дашнактар – Қарабақ

**ЕР ДАУЫ**  
**ы ақиқат**

A map of the Caucasus region, highlighting the area of Nagorno-Karabakh. The map shows the borders of Russia, Dagestan, and Azerbaijan. The Nagorno-Karabakh region is shaded in a darker color, indicating its location within Azerbaijan.

**Химияның саласы көп. Соның бірі – Табиғи қосылыстар химиясы. Бүгінде бұл салада арнайы мамандар даярланады. «Табиғи қосылыстар химиясы» мамандығы тиімділігі жоғары өсімдіктерді, биологиялық белсенді кешенді бөлу әдістерін, құрылымы өте күрделі заттарды анықтап, табиғи қосылыстардың стереохимиясын, бір-бірімен байланысын және олардың биологиялық белсенділіктерін зерттеумен айналысады. Тіпті, алынған фитопрепараттардың биологиялық белсенділігін табу да осы мамандыққа тиесілі.**



ғи қосылыстар химиясы саласының ғылыми зерттеулерінің дамуына үлес қосу мәселесі сөз болды. Іле-шала Қазақстанның жабайы және қолайлы өсімдіктерін біріге зерттеу бойынша ғылыми-зерттеу ынтымақтас-  
тығы келісімшартына қол қойылды.  
2001 жылы профессор Жарылқасын Әбіловтің басшылығымен Кара-  
рачи қаласының химия институтына университеттің алғашқы магистр-  
лері – Мифтахова А.Ф., Сұлтанова Н.А., сондай-ақ, өзінің доктор-  
лық диссертациясын аяқтау мақса-  
тында Бурашева Гаухар Шахмақы-  
зы да жіберілді. «Біз «алғашқы қар-  
лығаштар» болатынбыз. Карачи қа-  
ласында бізге оңай болмады. Бірақ  
бізді өте мейірімді шыраймен қарсы  
алды. Ғылыми-зерттеу жұмыстары-  
мызға барлық жағдай жасалынды.  
Біз Жарылқасын Абдухитұлына ғы-  
лыми-зерттеу жұмысты өте жоғары  
деңгейде орындап келеміз деп уәде  
бердік. Біз уәдемізде тұрдық...» дейді  
олар өз естеліктерінде. Міне, бұдан  
кейін жол ашылып, аспиранттар –  
Ескалиева Б.К., Үмбетова А.К., Ко-  
рулькина Л.М., Қаржаубекова Ж.Ж.,  
Мыңбаева Ж., Ботабаева К.Ж., док-  
торлық диссертациясының экспери-  
ментті бөлімін аяқтауға Тұрмұхано-  
ва М.Ж. жұмыстарын сәтті аяқтап  
келді. Әрине, мұның бәрі ұйымдас-

Мәжарсы біржақлы эзирбайжандық ағалған облыстауымының пікірін екіншіден, қалпы. Сондықтан мыда артық болмас: шықаралық ұйымның бекітуіне әлі шықтарулы Қараақырамыс бөлігі

армяндар Тауайжандар тұратын қал жасап, қарапандарсы этникалық тізгеніне эзирбайжандық кінесі жоқ. Бұл 1993 жылы Баадидын мамырынандегі келісімге орынды деп ойытжесінде әкең, 4 жылдан сон

айжандар көрген Оны түсінемін, ан әу баста тек ені болған Таулы бір эзирбайжандардан басқа бүгін. Ал Эзірган ұлттың өкіліне, оның ішінде

да көп ойларға. Ал енді мынаша Армения моәвүлтты мемлекет моноәвүлтты мемлекет үлкендер Армения мыалады.

көрші халықтың қал сен дүниеге аса да, әлі күнге өнемін, сен эзирхалықтың араәйкессіздік жапанасын. Шынармян газеттері өрінетін Армения Роберт Котын.

мынаны біл, бұермания билігінің тек тураи саясаткерлердің саяси байылерді жаппай Екінші дүниеәулына әкелді. Сон адамның шыты қаламаймен армяндаруруін, құрамына кіретін Оңгүлденіп, өрГРО атты мембайжандар мен ар өмір сүрген эзирбайжандарған отбасылар эзирбайжандық амаев кеңестіры Арыно Баарқайтын. Саен де, атаң да

жақалды шеше бейбітшілік орне қайта алау – өзіміздің, өңі бар Таулы ауымының қо

зетін армян үкіметінің жансыздары, бірақ ол жағдай орын алса Қарабақтың өзімен ешқандай байланысы жоқ Эриванмен бірігіп, тірлігінің тірегі Бакуден айрылғанын білдірер еді» деген болатын. Саған үлкендер Анастас Микоянның кім екенін айтар деп сенемін.

Өкінішке қарай, Армения көрші мемлекеттің жерін басып алып, сол жерлерде этникалық тазалау жүргіземін деп қатты жеңіліс тапты. Ол армян халқының саяси және экономикалық болашағы болатын өзің секілді жас адамдарға үлкен зиянын тигізді. «Бүгінде жас қыздардың көбі тұрмысқа шығу мүмкіндігінен айрылып отыр, өйткені жас жігіттердің көбі отанынан кетіп қалуда», – деп жазды үкіметке жолдаған хатында армян елінің белгілі саяси және қоғам қайраткері Карине Даниелян. Аделина, сен қазір он үштесің. Аздаған уақыт өткен соң сен де өзіңе алыс та жақын көрінетін жұлдыздарға көз тігіп отырып отбасың құру, адами бақыт туралы ойлайтын боласың.

Шынына келгенде Таулы Қарабақтағы армяндар қауымы мен Армениядағы халықтың өмірін осыныша төмен деңгейге түсірген эзирбайжандықтар емес. Оны істеген – Қарабақты орға жыққан Арменияны бұрын да, қазір де билеп отырғандар. Олардың өз өмір-тұрмыстары жақсы, ал Қарабақтағы армян қауымының жағдайы өте жаман. Ең сұмдығы – Қарабақ пен Армениядағы жүздеген мың адамдардың дала командирлері деп аталатын есалаң экстремистердің қолжаулығына айналғаны.

Сөз соңында айтарым: «Жүз рет естігеннен бір рет көрген артық» деген халық даналығы бар. Сол айтқандай, Аделина, сені Баку, Гянджу, Сумгаит қалаларын, Эзирбайжанның көптеген аудандарын өз көзіңмен көріп, олардың дамыған жаңа бейнесін көруге шақырамын. Әке-шешенді, ата-әжеңді ертіп кел, оларға эзирбайжандардың қонақжай және жасампаз қасиеті жақсы таныс болса керек. Бәрін бірге келіп, Таулы Қарабақ пен Арменияны не жоғалтқанын өз көздеріңмен көріңдер. Міне, содан соң өзің ешқашан көрмеген Эзирбайжан мен эзирбайжандар туралы пікіріңнің өзгеретініне сенімдімін».

**P.S.** Міне, тарихқа сүйене отырып, нақты мысалдармен болған оқиғаның мән-жайын жеріне жеткізе түсіндірген эзирбайжандық азамат осылай дейді. Біз, әрине, сөз болған жағдайға біржақты қарай алмаймыз. Алайда бәрін қолмен қойғандай нақты уәждерімен талдап берген гуманист кісінің парасаты құрметке лайық. Атышулы Ходжалы қасіреті туралы айта келіп, Эльнур Асланов «Мұншалық жауыздықты ешқандай соғыспен ақтап алу мүмкін емес» дейді.

Ал енді өзімізге келер болсақ: 2014 жылы Астанада өткен саммитте Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев «Армения ЕАЭО-ға халықаралық қауымдастық мойындаған шекарасы аясында ғана қосыла алады» деп мәлімдеген еді. Демек бұл мәселеде Қазақстанның көзқарасы айқын.

Ахмет ӨМІРЗАҚ

Нұрғалиева Р.М., Өмірқамзинова В.Б., Музычкина Р.А., Фалеева О.В., Жұбаева Р.А. және т.б.) кандидаттық диссертацияларын ойдағыдай қорғап шықты. Ал профессор Таир Кукашевичтің соңғы шәкірті Бурашева Гаухар Шахмақызы өзінің кандидаттық диссертациясын ұстазының қазасынан кейін қорғалды.

1996 жылы органикалық химия және табиғи қосылыстар химиясы кафедрасына менгеруші болып Әбілов Жарылқасын Абдурахитұлы келді. Ол өсімдік химиясы бойынша жетістіктермен танысып, шебер ұйымдастырушы ретінде жас мамандар мен студенттерді жұмылдыра бастады. Сол кездің өзінде «Табиғи қосылыстар химиясы бойынша профессор Чумбалов Таир Кукашевичтің шәкірттерінің көп жылғы зерттеу еңбектері ғылымда өз орнын табуы тиіс» деген ой оған маза бермеді.

2000 жылы профессор Әбілов ҚР ҰҒА делегаты құрамымен бірге Қарақи қаласының (Пәкістан) Химия институтына іссапарға барды. Олар пәкістандықтардың органикалық химия және табиғи қосылыстар химиясы кафедрасының көп жылғы зерттеу жетістіктерімен танысты. Осы сапар барысында таби-

ғиәт әйгілі ғылымгерлермен бірге оның органикалық химия бойынша ең тарихтан күш салған профессор Әбілов Жарылқасын Абдурахитұлының еңбегі. Ол еліміздің болашағы жастардың қолында екенін үнемі қадап айтатын.

Міне, сол ұстаз химия факультетін басқарған кезде (2000-2009 жж) «Табиғи қосылыстар химиясы» мамандығы бойынша 10 кандидаттық және 4 докторлық диссертация қорғалды. Профессор Әбіловтың жетекшілігімен ғылыми жобалар аясында, халықаралық және республикалық бағдарламаға енетін іргелі және қолданбалы зерттеуде 250 ғылыми еңбек пен ҚР БҒМ Комитеті ұсынған импакт-факторы бар журналдарда баяндамалары жарияланды.

Ал 2008 жылы еңбегі елінің, кешенді зерттеудің отандық дәрілік препараттарды өңдеу және енгізу бойынша авторлар тобына (Әбілов Ж.А., Бурашева Г.Ш., Королькин Д.Ю.) Қазақстан Республикасының ғылымдар Кеңесі ұсынған «Ғылым сардары» атағы мен алтын медалі табысталды. Демек, профессор Әбілов Жарылқасын Абдурахитұлының жетекшілігімен «Табиғи қосылыстар химиясы» мамандығы биік шыңдарға көтерілді десек, артық айтқандық емес.

Литвиненко Ю.А.,  
Умбетова А.К., х.ғ.к.,  
Елібаева Н.С.,  
phd докторант

## КӨКЖИЕКТІ КЕҢЕЙТЕТІН БАҒДАРЛАМА

Жастардың ғылымға қызығушылығын арттыру, олардың ғылым жолындағы алғашқы қадамына бағыт-бағдар беру бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Студенттердің ой-өрісін кеңейтіп, олардың таңдаған мамандығының қыр-сырын менгертуде әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті студенттерге арналған әр қилы шараларды ұтымды ұйымдастырып жүр. Жақында сондай бір шараның кезекті тұсауына өтті.

Химия факультетінің үлкен залында, Химиялық физика және материалтану кафедрасы мен 6М070800 – Мұнай және газ ісі мамандығының 2-курс магистранттарының ұйымдастыруымен, химия факультетінің 1-курс студенттеріне арналған «ChemWay» интеллектуалды ойыны өткізілді.

«ChemWay» интеллектуалды ойының өткізудің негізгі мақсаты: Бірінші курс студенттерін Химиялық физика және материалтану кафедрасымен таныстыру; 1-курс студенттері арасынан химиядан білімі жоғары студенттерді анықтау; 1-курс студенттерінің білімін арттыруға септігін тигізу.

Бұл интеллектуалды ойынға химия және химиялық технология факультетінің барлық 1-курс студенттері шақырылды. Ойынға 5 команда қатысты. Командалар алдын-ала берілген бағдар бойынша тапсырмалар орындай отырып, әртүрлі станцияларды (бекеттерді) аралады. Ойында химияның түрлі салаларына қатысты 10 станция болды. Станциялардың тапсырмаларын орындау барысында қатысушылар өздерінің химия ғылымындағы жоғары білімдерін көрсетті.

Интеллектуалды ойын нәтижесінде «Атом» командасы 1-орынға, «F4» командасы 2-орынға, «Эрудит» командасы 3-орынға ие болды. Жүлделі орынға ие болған командалар ақшалай жүлделер және грамоталармен марапатталды. Мұндай танымдық шаралар алдағы уақытта да өз жалғасын табады.

Айжан ОМАРОВА,  
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің химиялық физика және материалтану кафедрасының аға оқытушысы, химия ғылымдарының кандидаты,  
Болаш Хамзина,  
математика ғылымдарының кандидаты

МАМЫР — ҚАЗАҚСТАН ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ БИ

№17 (1135)

28 сәуір,  
бейсенбі

16 ЖЫЛ

Газет 1994 жылғы қаңтардың 28-інен шы

# ТҮРКІСТА

электронды пошта: [turkestan\\_gazeta@mail.ru](mailto:turkestan_gazeta@mail.ru)  
сайт: [www.turkystan.kz](http://www.turkystan.kz)

Халықаралық

АРБАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

## ЕР - ҰЛТЫМЫЗДЫҢ ҰЛЫ БАЙЛЫҒЫ



03